

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті сформульовано проблеми стримування розвитку регіонального ринку страхування, поставлено завдання, які має вирішувати регіональна політика розвитку ринку страхування в Україні та визначено механізми формування ефективною стратегії розвитку регіонального ринку страхування.

The problems of inhibition of the regional insurance market development are formulated, raising the tasks that must be solved by the regional insurance market policy for insurance market development in Ukraine the mechanisms of development the effective regional insurance market growth strategy are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Цілеспрямований ефективний соціально-економічний розвиток країни потребує посилення уваги до інституції страхування. Однак сучасний етап розвитку страхових відносин в Україні дозволяє зробити висновок про те, що страхування в нашій країні на сьогоднішній день не є ефективним механізмом фінансового захисту майнових та особистих інтересів громадян та суб'єктів господарювання. Звідси зрозуміло необхідність розвитку системи страхування в Україні через адміністративні та економічні методи активізації ринку страхових послуг як на державному, так й на регіональному рівні. Розвиток регіонального ринку страхування дозволить, з одного боку, використовувати страхування як фінансовий механізм захисту інтересів населення та суб'єктів господарювання, знижуючи навантаження на місцеві бюджети, а з іншого боку, залучити кошти страхових компаній як ефективних фінансових інститутів, які акумулюють грошові ресурси страхувальників через надання страхового захисту, в розвиток інвестиційної діяльності для забезпечення потреб економіки та соціальної сфери в цілому в країні та на регіональному рівні.

Для даного часу характерним є недостатній розвиток регіонального ринку страхових послуг, який не повністю забезпечує захист майнових та особистих інтересів населення та суб'єктів господарювання. Найбільш небезпечними, на наш погляд, є тенденції зниження рівня життя населення в усіх регіонах України, недовіра населення до фінансових інститутів у цілому, так і до страхових компаній. Також важливим фактором є відсутність у системі регулювання ринкових відносин необхідного правового та нормативного забезпечення функціонування регіонального страхового ринку.

Вищенаведене зумовлює необхідність наукових досліджень принципів функціонування регіонального ринку страхування, форм та методів державного регулювання даної сфери. Основна проблема у цьому – це розробка та впровадження ефективних методів та напрямків формування регіонального ринку страхових послуг як основи створення національного страхового ринку.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питання розвитку страхового ринку України, зокрема регіонального, широко обговорюються на наукових конференціях та форумах, достатньою є кількість наукових праць з цієї тематики. Серед них зазначемо на праці Ю.С. Бугаєва, О.О. Гвозденко, О.Б. Крутика, Л.О. Орналук-Малицької, В.А. Сухова та інших авторів. Однак, якщо в аналізі поточної ситуації на ринку страхування є певні успіхи, то в теоретичному й практичному аспекті його організації та функціонування існує ряд невирішених питань. Так, розвитку наукової бази організації та формуванню ринку страхових послуг приділяється недостатньо уваги, методологічна база залишається на низькому рівні, чого не можна сказати про економічно розвинуті країни. Теорія страхування

та його історичні аспекти відображені у працях К.Г. Воблого, Б.Г. Данскова, Ф.В. Коньшина, В.К. Райхера, М.И. Рейтмана.

Організація страхової справи та технологія страхування вивчались С.А. Ефімовим, И.А. Красновим, Л.А. Орланюк-Малицькою, АЛ. Плешковим, В.А.Суховим, К.Е. Турбиним, В.В. Шаховим.

Управлінські питання розвитку страхового ринку надані в розробках таких дослідників, як Ш.Р. Агеев, Ю.С. Бугаєв, Н.Ф. Галагуза, В.Д. Евстигнеев, О.О. Зернов, О.Н. Зубець, Ю.Р. Сплетухов, І.Ю. Юргенс.

У працях вчених та практиків розглядалися переважно питання державного регулювання вітчизняного ринку страхування, покращення законодавчої бази, розширення видів страхування та страхових продуктів. Проблеми та особливості управлінням розвитку регіонального ринку страхування залишалися без належної уваги, детального та серйозного аналізу.

Метою дослідження є виявлення проблем, перешкод та перспектив розвитку страхового ринку на регіональному рівні для підвищення його надійності та доступності широким верстам населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з цим необхідно вирішити такі завдання:

- Визначити проблеми розвитку регіонального ринку страхових послуг в Україні;
- Визначити регіональну страхову політику;
- Розробити стратегію та механізм розвитку регіонального ринку страхових послуг;
- Визначити стратегічні пріоритети та перспективи розвитку регіонального ринку страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. До найважливіших проблем розвитку регіонального ринку страхування можна віднести:

1. Макроекономічний чинник.
2. Низький рівень участі регіональних страхових компаній в розвитку ринку.
3. Політика демпінгу окремих учасників ринку.
4. Незначний рівень капіталізації регіональних страховиків.
5. Спеціалізація регіональних страхових компаній за окремими видами страхування.
6. Відсутні орієнтири розвитку регіонального ринку страхування на державному рівні та механізми державного регулювання регіонального ринку.

На наш погляд, під регіональною страховою політикою слід розуміти певну діяльність державних та регіональних органів, пов'язану з використанням страхових відносин для забезпечення функцій держави через реалізація особистих та майнових інтересів населення та суб'єктів господарювання завдяки стабільному функціонуванню системи страхових відносин на рівні регіону.

Регіональна страхова політика має вирішувати такі завдання:

- Здійснювати за допомогою регіональної системи органів влади нормативно-правове регулювання страхової діяльності;
- Оптимізувати джерела (кошториси, у т.ч. регіональні, місцеві, приватні та ін.), які використовуються для формування фінансової основи страхування (страхові фонди) на рівні регіону;
- Виявляти пріоритетні групи як об'єкти соціального захисту на рівні регіону;
- Виявляти групи ризиків, які можуть покриватися через регіональну систему страхування;
- Визначати для різноманітних ризиків пріоритетні форми реалізації страхового захисту у регіоні (обов'язкові та добровільні);
- Забезпечувати єдність основних положень, порядок та умови здійснення обов'язкового страхування на рівні регіону, проведення конкурсів та тендерів серед страхових компаній;
- Розвивати та оптимізувати систему оподаткування у сфері страхування, вносити

пропозиції щодо її покращення;

– Забезпечувати умови для залучення інвестицій з метою стимулювання страхових структур для довгострокових вкладень їх тимчасово вільних коштів (страхових резервів) у регіональний реальний сектор економіки.

Регіональна страхова політика має забезпечувати сталий розвиток як страхового ринку регіонів, так й розвитку ринку страхування в цілому [1, с.6-7]. Наведемо окремі цифри.

За інформацією Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг структура підрозділів страхових компаній у розрізі регіонів України станом на 01.10.2008 року виглядає так [2]:

Таблиця 1

Структура підрозділів страхових компаній за 9 місяців 2008 року

№ з/п	Місцезнаходження	Кількість філій в областях	Кількість дирекцій в областях	Кількість відділень в областях	Кількість представництв в областях
1.	Дніпропетровська область	108	13	21	15
2.	Донецька область	102	21	27	13
3.	м. Київ	96	17	44	10
4.	Запорізька область	70	13	31	8
5.	Луганська область	70	7	17	11
6.	Львівська область	68	9	37	9
7.	АР Крим, в т.ч. м. Севастополь	67 14	15 5	28 5	8 2
8.	Харківська область	59	9	35	8
9.	Одеська область	52	8	26	11
10.	Чернігівська область	52	6	22	3
11.	Волинська область	47	6	19	6
12.	Черкаська область	45	6	28	6
13.	Полтавська область	43	6	20	9
14.	Хмельницька область	42	4	24	8
15.	Київська область	39	1	33	2
16.	Рівненська область	37	7	26	6
17.	Івано-Франківська область	37	4	21	7
18.	Вінницька область	36	6	16	6
19.	Миколаївська область	34	7	10	5
20.	Закарпатська область	34	7	17	7
21.	Тернопільська область	34	5	20	6
22.	Житомирська область	29	6	14	5
23.	Чернівецька область	28	4	16	3
24.	Херсонська область	28	7	20	6
25.	Сумська область	26	6	18	5
26.	Кіровоградська область	23	5	8	6
Загальна кількість		1306	205	598	189

Із таблиці 1 видно, що загальна кількість структурних підрозділів страхових компаній складає 1306, з яких 205 – регіональних дирекцій, 598 – відділень, 189 – представництв страхових компаній. Ураховуючи той факт, що станом на 31.12.2008 року загальна кількість страхових компаній становила 469, можна зробити висновок про низький рівень розвитку регіональних ринків страхування в Україні (на одну зареєстровану страхову компанію припадає в середньому менше 3-х структурних підрозділів в регіонах). При цьому значна кількість страхових компаній (більше 80 %) взагалі не мають структурних підрозділів будь-якого типу в регіонах України.

Вищезазначені дані свідчать про слабкий рівень розвитку організації прямого продажу страховими компаніями в Україні, відсутність розвинутої системи страхових агентів, складно доступність страхових послуг та низьку якість врегулювання збитків за договорами страхування.

Іншим важливим показником є обсяг зібраних страхових премій у регіоні (таблиця 2). Так, враховуючи те, що загальний обсяг в регіонах України становив 3,7 млрд. грн. [9], з яких перше місце посідає м. Київ (що дорівнює 27 % загального обсягу надходження страхових премій), Донецька область (11 %), Дніпропетровська область (7,4 %), Одеська область (5,5 %), що складає майже 50 % регіонального ринку страхування (за обсягом надходження страхових премій).

Таблиця 2
Обсяг надходження страхових платежів у розрізі регіонів України у 2008 році

№ з/п	Місцезнаходження підрозділів страхових компаній	Страхові платежі, млн. грн.	Страхові виплати, млн. грн.	Рівень виплат, %
1.	м. Київ	1 001,4	399,7	39,91
2.	Донецька область	424,7	128,4	30,23
3.	Дніпропетровська область	276,5	80,1	28,97
4.	Одеська область	207,2	72,7	35,09
5.	Львівська область	183,0	58,4	31,91
6.	Запорізька область	171,0	58,1	33,98
7.	Харківська область	164,6	55,4	33,66
8.	АР Крим, в т.ч. м. Севастополь	141,0 33,3	32,6 10,5	23,12 31,53
9.	Луганська область	126,8	33,7	26,58
10.	Миколаївська область	88,4	25,0	28,28
11.	Закарпатська область	80,5	27,9	34,66
12.	Полтавська область	78,9	22,1	28,01
13.	Вінницька область	70,7	19,9	28,15
14.	Київська область	68,7	28,7	41,78
15.	Черкаська область	63,3	23,1	36,49
16.	Івано-Франківська область	62,7	18,8	29,98
17.	Волинська область	62,6	14,2	22,68
18.	Хмельницька область	60,7	17,0	28,01
19.	Херсонська область	58,4	21,7	37,16
20.	Житомирська область	56,4	14,8	26,24
21.	Рівненська область	55,9	13,5	24,15
22.	Кіровоградська область	54,8	15,2	27,74
23.	Тернопільська область	53,1	13,4	25,24
24.	Чернігівська область	50,2	14,3	28,49
25.	Сумська область	47,7	11,9	24,95
26.	Чернівецька область	35,0	8,3	23,71
	Всього	3 744,1	1 228,8	32,82

Висновки та перспективи подальших досліджень. Актуальною на сьогодні є розробка стратегії та механізмів розвитку регіональних ринків страхових послуг на основі розробки концепції комплексних програм розвитку регіональних ринків страхових послуг, що є одним із найважливіших чинників соціально-економічного розвитку регіону.

Стратегія розвитку регіональних ринків має містити такі складові:

1. Нормативно-правове регулювання страхового ринку потребує адекватної законодавчої бази, яка забезпечувала б постійне врахування умов соціально-економічного середовища з метою мінімізації ризиків соціально-економічного життя регіону (наприклад, введення обов'язкового страхування квартир в містах із населенням більше 1 млн. осіб).
2. Формування інституціональної основи ринку страхових послуг, що передбачає створення інфраструктури страхового ринку та реформування органів управління страховим ринком на рівні регіону (наприклад, створення недержавної установи – об'єднання регіональних страховиків та представництв загальноукраїнських страхових компаній у регіоні – Регіональної асоціації Страховиків).
3. Формування резерву професійного персоналу страхового ринку (актуаріїв, фінансових менеджерів, спеціалістів зі страхування, ТОП-менеджменту страхових організацій) на рівні регіону.
4. Розширення попиту на страхові послуги серед населення та суб'єктів господарювання (через систему популяризації страхування за допомогою інформаційного впливу та розвитку системи обов'язкового страхування) за допомогою регіонального стратегічного маркетингу у сфері страхування.
5. Ефективні механізми оподаткування учасників страхового ринку (страхових компаній, страхових агентів, брокерів, страхувальників). Важливим методом активізації регіонального ринку страхування є створення спеціальних податкових режимів для страхових компаній, які послужать чинником капіталізації регіональних ринків страхування.
6. В основі комплексного розвитку системи страхування на рівні регіонів полягає система збору, обробки та аналізу статистичної інформації, яка дозволяє надавати інформаційне забезпечення для органів, що приймають рішення у сфері страхування, страхових компаній та страхувальників (наприклад, створення єдиного регіонального банку статистики).

Література

1. Слюсаренко О.А. Региональные рынки страхования в Украине: проблемы и перспективы развития // Финансовые услуги. – 2002. – № 7-8. – С. 6-7.
2. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг // Document HTML. – <http://dfp.gov.ua/>
3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2003. – 250 с.
4. Горбач Л. М. Страхова справа: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2003. – 252 с.
5. Нечипорук Л.В. Теорія та практика страхового ринку України: Монографія. – Х.: Вид-во Нац. Ун-ту внутр. Справ, 2004. – 300 с.
6. Залетов А.Н. Страхование в Украине/ под ред. О.А. Слюсаренко. – К.: BeeZone, Логос, 2002. – 450 с.
7. Портал Ліги страхових організацій України // Document HTML. – <http://www.lsou.org.ua>.
8. Бібліотека зі страхування // Document HTML. – <http://forinsurer.com/links>.